

PM INFÖR GENOMFÖRANDE AV FOSFATKARTERING 2004

Fiskeläge/Hamn norr om hamnen i

Bläsinge

Norra Möckleby socken
Mörbylånga kommun
Kalmar län

Emma Sturesson
Maria Brynielsson

INLEDNING

Under sommaren 2004 kommer en fosfatkartering att ske väster om Bläsinge fiskehamn, givetvis med markägarens tillstånd. Det finns inga registrerade fornlämningar i det aktuella området. Syftet är att se om det kan ha funnits någon form av hamn på platsen under järnålder och tidig medeltid. Ordet hamn kan vara missvisande eftersom det låter för avancerat. Säkerligen har det funnits flera platser utmed Ölands ostkust som har fungerat som fiskelägen blandat med handel och andra kontakter. Det har alltid varit lättare att färdas över vatten än land. Det vi menar med ordet hamn är således något som är betydligt mindre än vad många tänker sig idag. Vi är väl medvetna om att resultaten från fosfatkarteringen enbart kan ses som indicier och inte bevis på en hamn. Får vi däremot inget utslag alls borde vi kunna utesluta förekomsten av en hamn på just den platsen. Resultatet av fosfatkarteringen kommer att redovisas i en rapport.

TOPOGRAFI

Sjöängarna öster om Bläsinge och Hagby är mycket flacka och används idag främst som betesmark för nötkreatur. Platsen för fosfatkarteringen är betydligt fuktigare än omkringliggande terräng och i anslutning till det planerade provtagningsområdet finns öppet vatten. Det är tänkbart att här tidigare har gått in en lagun som har kunnat användas som en naturhamn.

FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utmed landborgskanten i Norra Möckleby socken ligger gravfälten som ett pärlband, mer eller mindre synliga ovan mark. Säkerligen har ett flertal gravar försvunnit genom århundradena genom grushämtning och odling. I sjömarkerna öster om landborgen finns ett flertal registrerade fornlämningar, främst i form av husgrunder och stensträngsområden men även som enstaka stensättningar och mindre gravfält. Fornlämningarna är ganska lätta att se i det öppna landskapet även om det på några ställen sker en igenväxt. På Hagby sjömarker finns bland annat RAÄ 37, ett husgrundsområde bestående av sex husgrunder sammankopplade och omgivna av stensträngar. Troligtvis är dessa lämningar rester från minst två järnåldersgårdar, varav de två öst-väst liggande huvudbyggnaderna varit ca 26 m och 35 m långa. Lämningarna är inte undersökta eller närmre daterade men liknande husgrunder har daterats till romersk järnålder.

Lektor F.J. Baehrendetz grävde vid slutet av 1800-talet ut ett flertal gravar i socknen. Från Bläsinge och Hagby finns ett flertal gravar, varav några vapengravar, daterade utifrån gravgåvor till romersk järnålder. Baehrendetz undersökte åtta gravar på ett gravfält väster om Bläsinge by men även 14 gravar på ett gravfält som ligger söderut mellan Bläsinge och Övre Ålebäcks marker. På det senare gravfältet bestod gravarna av 3 hällkistor och 11 brandgravar. Tre av gravarna innehöll föremål i form av lerkärl, hartstättningsringar från träkärl, järnpyrlar krumknivar, vanliga knivar samt vapen. I Hagby undersökte Baehrendetz RAÄ 32, ett gravfält på sjömarkerna ca en halv km från stranden. Gravfältet bestod av fyra runda och tre rektangulära stensättningar. Gravarnas innehåll är typiska för vapengravarna från äldre romersk järnålder. Förutom vapen hade de döda även fått med sig mat i kärl placerade vid huvudet samt matknivar att skära med. Mycket få arkeologiska undersökningar har utförts i Norra Möckleby socken under modern tid.

METOD

Fosfater finns i marken där något organiskt har förmultnat, till exempel rester av kött och fisk. Fosfaterna är nästintill olösliga i vatten och brukar inte röra på sig. Därför är en fosfatkartering en metod att undersöka platsen väster om Blälinge fiskehamn. Med hjälp av spot test-metoden kommer området att undersökas. Spot test-metoden går till så att man med hjälp av en jordborr borrar sig ner till önskvärt djup och tar upp ett jordprov. Jordborren ger en ostörd kärna av jord som kommer att analyseras. Fosfaterna i jordproven lakas sedan ut med hjälp av syra. Med hjälp av ammoniumheptamolybdat och askorbinsyra påvisas fosfathalten i provet. Vilket djup vi ska borra oss ner till får vi ta reda på genom att gräva upp en provgrop och titta på profilerna. Eftersom vi inte har möjlighet att ¹⁴C-datera eventuella kulturlager kan vi inte utesluta att vi får ta och analysera prover från två olika djup. Citronsyra-metoden kommer inte att användas i detta första skede eftersom det inte är själva procenthalten som är intressant. Syftet med denna första undersökning är att se skillnaden mellan proverna och att få möjlighet att peka ut eventuella fosfatkoncentrationer i det aktuella området.

Det finns flera olika rekommendationer för med vilka intervall jordproverna bör tas. På en järnåldersboplats bör provtagningen ske med 20 meters mellanrum eller mindre. Vi kommer att använda oss av ett rombiskt rutnät när vi tar proverna, då det är effektivare än ett kvadratisk. Varje jordprov som tas markeras på en karta, och fosfathalterna i proven kommer att redovisas med en femgradig skala.

Blälinge Juli 2004

Maria Brynielsson

Emma Sturesson

Dessutom kommer fler arkeologer att hjälpa till under själva provtagningen och analysen.

REFERENSER

1978. *Norra Möckleby En ölandssocken förr och nu*. Utgiven av Norra Möckleby hembygdsförening.

Österholm, I. & Österholm, S. 1982. Spot test som metod för fosfatanalys i fält – praktiska erfarenheter. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. *Rapport RAGU 1982:6*.

Muntlig referens:

Torbjörn Sjögren, Stiftsantikvarie i Växjö.